ISSN 1996-1456

МОЛОДА СПОРТИВНА НАУКА УКРАЇНИ

YOUNG SPORTS SCIENCE OF UKRAINE

Збірник наукових праць

Collection of scientific papers

Випуск 30

Issue 30

ISSN 1996-1456
YOUNG SPORT SCIENCE OF UKRAINE. 2026. V. 2. P. 113-114.
МОЛОДА СПОРТИВНА НАУКА УКРАЇНИ. 2026. Т. 2. С. 113-114.
УДК 37.037:159.947.5-053.6

МОТИВАЦІЯ ПІДЛІТКІВ ДО ФІЗИЧНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Андрій ВОЛИНЕЦЬ, Світлана КРИШТАНОВИЧ

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів, Україна

Актуальність. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України створила принципово нові, екстремальні умови для соціалізації та фізичного розвитку молодого покоління. Вимушена міграція, перехід на дистанційні форми навчання, постійна загроза безпеці й хронічний стрес зумовлюють зміну мотивації — від апатії та зниження інтересу до звичних форм активності до компенсаторної гіперактивності як механізму психологічного захисту. Водночас класичний понятійно-категоріальний апарат, розроблений для нормативних умов соціалізації, виявляється недостатнім для адекватного опису мотиваційних процесів у підлітків в екстремальних умовах війни.

Мета дослідження — здійснити критичний аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження мотивації підлітків до фізично-виховної діяльності в умовах воєнного стану, виявити термінологічні суперечності й обґрунтувати потребу уточнення ключових дефініцій.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури й нормативно-правових актів; синтез, порівняння й узагальнення підходів до визначення ключових понять у сфері мотивації та фізичного виховання підлітків.

Результати дослідження. Аналіз сучасного стану наукової розробленості проблеми засвідчив, що теорія самодетермінації Е. Десі та Р. Раяна (Self-Determination Theory, SDT) є найбільш визнаним теоретичним підґрунтям для дослідження мотивації підлітків до фізичної активності [2, 4, 5]. Ця теорія акцентує на трьох базових психологічних потребах: автономії, компетентності й приналежності, задоволення яких є необхідною умовою розвитку внутрішньої мотивації та психологічного благополуччя особистості [1, 2, 3]. Водночас встановлено, що в українській науковій традиції немає термінологічної узгодженість у перекладі базових конструктів SDT, що негативно позначається на інтерпретації результатів українських досліджень.

Дослідження виявило певні принципові термінологічні суперечності. По-перше, у науковій літературі змішуються поняття «воєнний стан» (юридична константа) і «умови війни» (психологічна реальність), що має вирішальний вплив на мотиваційні процеси особистості. Для психологічного дослідження значущим є не формально-правовий статус, а реальний досвід особистості, пов'язаний із загрозою безпеці, втратами й порушенням соціальних зв'язків. По-друге, зафіксована відсутність у чинному законодавстві й науковому дискурсі єдиного терміна, який би комплексно охоплював всі форми фізичної активності підлітків (уроки фізичної культури, секції, самостійні тренування, активний відпочинок, початкову загальновійськову підготовку) [5, 6].

Для подолання термінологічних прогалин запропоновано ввести до наукового обігу поняття «фізично-виховна діяльність» — системний, цілеспрямований процес, спрямований на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування рухових навичок підлітків у різних організаційних форматах, що містить і педагогічно організовані (уроки фізичної культури, спортивні секції), і самоорганізовані форми активності (самостійні тренування, активний відпочинок, початкову загальновійськову підготовку). На відміну від поняття «фізичне виховання», яке традиційно асоціюється з педагогічним процесом у закладах освіти, запропонований

© Волинець А., Криштанович С., 2026

термін розглядає підлітка як *суб'єкта*, що самостійно конструює форми фізичної активності в умовах невизначеності й воєнних викликів.

Висновок. Проведений аналіз засвідчив, що класичний понятійно-категоріальний апарат є недостатнім для адекватного наукового опису мотиваційних процесів підлітків в умовах тривалого воєнного конфлікту. Установлено, що теорія самодетермінації є найрелевантнішою базою для дослідження мотивації в екстремальних умовах, однак потребує узгодженого перекладу базових конструктів в українськомовному науковому дискурсі; наявна термінологічна невизначеність термінів гальмує нагромадження порівнюваних наукових даних; упровадження поняття «фізично-виховна діяльність» дає змогу інтегрувати різноманітні форми активності підлітків в єдину аналітичну категорію та розробляти ефективні стратегії підтримки мотивації молоді в умовах воєнного стану. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення й валідація психодіагностичного інструментарію для вимірювання мотивації підлітків до фізично-виховної діяльності з урахуванням специфіки психосоціального впливу умов війни.

Список використаних джерел

1. Ryan R. M., Deci E. L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. American Psychologist. 2000. Vol. 55(1). P. 68–78.

2. Павлова Ю. Грамотність у фізичній культурі різних груп населення. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2022. 160 с.

3. Тадеєва т. В., Теорія самодетермінації Дісі—Раяна і навчальна мотивація, Наукові записки. Серія: Педагогіка. — 2012. — № 3

4. Vasconcellos D., Parker Ph. D. et al. Self-Determination Theory Applied to Physical Education: A Systematic Review and Meta-Analysis. Journal of Educational Psychology. 2020. Vol. 112, No. 7. P. 1444–1469.

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

6. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12